OIKEUSMINISTERIÖ

Lainvalmisteluosasto
Julkisoikeuden yksikkö
Lainsäädäntöjohtaja Tuula Majuri
Erityisasiantuntija Anu Mutanen

VASTINE
5.11.2018

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAIKSI TIEDUSTELUTOIMINNAN VALVONNASTA JA LAIKSI VALTION VIRKAMIESLAIN 7 §:N MUUTTAMISESTA (HE 199/2017 vp)
PUHEMIESNEUVOSTON EHDOTUS EDUSKUNNAN TYÖJÄRJESTYKSEN JA EDUSKUNNAN VIRKAMIEHISTÄ ANNETUN LAIN 9 §:N MUUTTAMISESTA (PNE 1/2018 vp)

Eduskunnan hallintovaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä vastinetta otsikossa mainittua hallituksen esitystä koskevista asiantuntijalausunnoista sekä esityksestä annetuista muiden valiokuntien lausunnoista (PuVL 8/2018 vp, TrVL 2/2018 vp). Lisäksi hallintovaliokunta on pyytänyt kommenttia puhemiesneuvoston ehdotukseen 1/2018 vp sisältyvästä salassapitosääntelystä. Oikeusministeriö esittää vastineenaan seuraavan.

Suojelupoliisin salaisen tiedonhankinnan valvonta

Eduskunnan oikeusasiamies (22.10.2018), valtioneuvoston oikeuskansleri (23.10.2018) ja Helsingin yliopiston rikosoikeuden professori Sakari Melander (26.10.2018) esittivät hallintovaliokunnalle antamissaan lausunnoissa, että tiedusteluvaltuutetun valvonta tulisi ulottaa suojelupoliisin poliisilain (872/2011) 5 luvun mukaisten salaisen tiedonhankinnan toimivaltuuksien käyttöön. Myös puolustusvaliokunnan mielestä olisi välttämätöntä, että tiedusteluvaltuutettu saisi oikeudet koko suojelupoliisin toiminnan valvontaan (PuVL 8/2018 vp). Lausunnoissa todettiin, että tällä tavoin valtuutetun toimivalta valvoa suojelupoliisin tiedonhankintaa tietyissä tilanteissa ei katkeaisi tai rajoittuisi vain osaan samassa operaatiossa käytettävistä tiedonhankintakeinoista. Poliisihallitus (15.10.2018) totesi, ottamatta kantaa suojelupoliisin valvonnan laajuuteen, että valvontatoimivallan laajuus olisi aiheellista määrittää niin tarkaksi, ettei olisi epäselvyyttä valvontatoimivallasta ja sen laajuudesta.

Tiedusteluvaltuutetun tehtävänä olisi esityksen mukaan valvoa tiedustelumenetelmien käytön lainmukaisuutta siviili- ja sotilastiedustelussa. Siviilitiedustelulla tarkoitettaisiin poliisilain 5 a luvussa ja tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa annettavassa laissa säädettyä tiedustelutoimintaa. Poliisilain 5 luku koskee puolestaan rikosperusteista salaista tiedonhankintaa, ja sen mukainen tiedonhankinta perustuu näin ollen eri toimivaltuuksiin kuin 5 a lukuun perustuva siviilitiedustelu.

Rikosperusteiselle poliisin tiedonhankinnalle on nykylainsäädännössä oma laillisuusvalvontamekanisminsa, johon ei olisi tarkoitus säätää muutoksia. Tiedusteluvaltuutetusta ei olisi tarkoitus muodostaa yleistä poliisitoimen laillisuusvalvojaa. Eduskunnan oikeusasiamiehellä on erityislainsäädäntöön palautuva erityinen rooli poliisin rikosperusteisen tiedonhankinnan valvonnassa. Oikeusasiamiehelle toimitetaan vuosittain kertomus salaisista pakkokeinoista ja salaisista tiedonhankintakeinoista (poliisilaki 5 luku 63 §, pakkokeinolaki, 806/2011, 10 luku 65 §). Lisäksi on otettava huomioon, että turvallisuusselvitystoiminto on suojelupoliisin merkittävä ja laaja tehtäväalue, jota tietosuojavaltuutettu valvoo. Mikäli tiedusteluvaltuutetun valvonta ulotettaisiin myös mainittuun toimintoon, syntyisi tältä osin päällekkäisyyttä tiedusteluvaltuutetun ja tietosuojavaltuutetun harjoittamassa valvonnassa. Kaikkiaan tiedusteluvaltuutetun tehtäväkentän laajentaminen lausunnoissa esitetyllä tavalla on laaja kysymys, jota tulisi harkita huolella muun muassa sen suhteen, mitä valtuutetun toimivaltuuksista voitaisiin soveltaa minkäkin rikosperusteisen tiedonhankintakeinon osalta.

Eri tahojen vastuut tiedustelutoiminnan valvonnassa

Suomen Asianajajaliitto (jäljempänä Asianajajaliitto, 25.10.2018) toi esille, että tiedustelua koskeviin esityksiin liittyviä laillisuustakeita ei ole arvioitu kokonaisuutena. Esimerkiksi tiedusteluvaltuutetun ja luvan myöntävän tuomioistuimen työnjakoa ja siihen liittyviä vastuita ei ole erikseen arvioitu.

Tiedusteluvaltuutetun ja tuomioistuimen roolit tiedustelutoiminnan valvonnassa palautuvat eri hallituksen esityksiin. Tiedustelumenetelmän käyttöluvan tuomioistuinmenettelystä säädettäisiin osana siviili- ja sotilastiedustelulainsäädäntöä (ks. HE 202/2017 vp, HE 203/2017 vp). Näin ollen tiedustelutoiminnan valvontaa koskevassa esityksessä ei ole käsitelty yksityiskohtaisesti tätä tuomioistuinmenettelyä. Kokonaiskuva on kuitenkin muodostettavissa esitysten pohjalta.

Tiedusteluvaltuutetun henkilöresurssit ja muut voimavarat

Oikeusasiamies, oikeuskansleri, Asianajajaliitto, Amnesty International Suomen osasto (jäljempänä Amnesty, 25.10.2018) ja professori Melander esittivät huolensa tiedusteluvaltuutetulle suunnitelluista henkilöresursseista tai viittasivat tarpeeseen turvata tiedusteluvaltuutetulle riittävät resurssit. Neljän henkilötyövuoden henkilöstövoimavaroja ja muuta voimavaratasoa pidettiin alimitoitettuina tiedusteluvaltuutetulle ehdotettujen tehtävien laajuuteen ja merkittävyyteen nähden.

Lisäksi oikeuskansleri yhtyi puolustusvaliokunnan näkemykseen siitä, että tulisi harkita merkittävää lisäystä tiedusteluvaltuutetun toiminnon asiantuntijavirkamiesten määrään ja apulaistiedusteluvaltuutetun tehtävän perustamista. Myös tarkastusvaliokunta (TrVL 2/2018 vp) ehdotti harkittavaksi esimerkiksi apulaisvaltuutetun valitsemista tiedusteluvaltuutetun rinnalle. Valiokunnan

näkemyksen mukaan tiedusteluvaltuutetun resurssitarpeet tulee kokonaisuudessaan arvioida uudelleen, kun työstä ja sen määrästä saadaan riittävä kokemus. Valtioneuvoston kanslia (24.10.2018) katsoi, että valvonnan toteuttamista, toimivuutta ja resursointia tulee tarkastella heti toiminnan käynnistämisestä lähtien ja tarvittaessa tehdä tarpeelliset korjaustoimenpiteet, mikäli niiden tarvetta ilmenee. Valtioneuvoston kanslia totesi, että tässä vaiheessa valvontatoiminnan käynnistäminen on prioriteetti. Tietosuojavaltuutetun (17.10.2018) näkemyksen mukaan on erityisen tärkeää, että tiedusteluvalvontavaliokunta seuraa tiiviisti tiedusteluvaltuutetun tosiasiallisten lainvalvontamahdollisuuksien ja resurssien riittävyyttä ja kehittymistä.

Esitys perustuu sille, että tiedustelutoiminnan laillisuusvalvonnan asianmukainen järjestäminen edellyttää riittävää resursointia. Voimavarojen tulisi olla oikeassa suhteessa tiedusteluvaltuutetulle säädettyjen tehtävien kanssa. Tiedusteluvaltuutetun toiminnon resurssitarpeita ei ole vielä mahdollista arvioida täsmällisesti, koska valtuutetun työtehtävien todellisesta määrästä ei ole vielä tietoa. Suhteessa nykyisiin erityisvaltuutettuihin esityksessä alustavasti tarvittavaksi arvioitu resursointi vaikuttaisi riittävältä ottaen huomioon sen, että nykyisten valtuutettujen (kuten yhdenvertaisuusvaltuutetun) tehtäväkenttä on merkittävästi laajempi kuin tiedusteluvaltuutetun. Toiminnan vakiinnuttua resurssitarvetta arvioidaan uudelleen siten, että huomioon otettaisiin tiedusteluvaltuutetulle tehtävien kanteluiden ja tutkimispyyntöjen määrä, tiedustelutoiminnan volyymi sekä yhteydenpidosta tiedusteluvalvontavaliokunnan kanssa aiheutuva työ. Lisäksi on otettava huomioon, että tiedusteluvalvontavaliokunnan tehtävänä olisi myös tiedusteluvaltuutetun resurssien riittävyyden seuraaminen. Mainitut resurssit ovat viime kädessä eduskunnan päätettävissä budjettimenettelyssä.

Tiedusteluvaltuutetun organisatorinen sijainti

Helsingin yliopiston hallinto-oikeuden professori Olli Mäenpää (18.10.2018) toi esille, että lakiehdotusta on mahdollisesti muutettava organisatorista sijaintia koskevan sääntelyn osalta, koska tietosuojan valvonnan hallinnollinen organisointitapa on todennäköisesti muuttumassa.

Tiedustelutoiminnan valvonnasta annettavan lain 5 §:n 1 momentissa säädettäisiin, että tiedustelutoiminnan laillisuusvalvontaa varten tietosuojavaltuutetun toimiston yhteydessä on tiedusteluvaltuutettu. Hallintovaliokunta on antanut tietosuojalakiehdotuksesta mietinnön, johon sisältyvän lausumaehdotuksen mukaan eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää, tulisiko tietosuojan valvontaviranomaisen organisaatiota kehittää virastomuotoiseksi, ja tarvittaessa valmistelee asiasta lainsäädännön muutokset (HaVM 13/2018 vp). Mikäli asiassa edetään mainitun viraston perustamiseen, jonka yhteydessä tiedusteluvaltuutettu voisi toimia, tulee tiedustelutoiminnan valvontaa koskevaa lakia tarkistaa tältä osin.

Tiedusteluvaltuutetun nimittävä taho

Oikeusasiamies, oikeuskansleri, Effi ry (jäljempänä Effi, 25.10.2018) ja professori Melander toivat esille pitävänsä riippumattomuuden kannalta ongelmallisena sitä, että valtioneuvosto nimittäisi tiedusteluvaltuutetun. Sen sijaan tasavallan presidentin kanslian (25.10.2018) ja puolustusvaliokunnan näkemyksen mukaan tiedusteluvaltuutetun nimittämistoimivallan on asianmukaista kuulua valtioneuvostolle.

Oikeusasiamies katsoi lisäksi, että olisi tärkeää kytkeä eduskunta tiedusteluvaltuutetun nimittämismenettelyyn. Oikeusasiamies esitti yhtenä vaihtoehtona, että tietosuojavaltuutettu nimittäisi tiedusteluvaltuutetun menettelyssä, jossa hänen tulisi ennen nimittämispäätöstä hankkia eduskunnan tiedusteluvalvontavaliokunnan kannanotto. Oikeusasiamiehen mielestä tiedusteluvalvontavaliokunnan kytkeminen nimittämismenettelyyn lieventäisi nimittämiseen liittyviä ongelmia myös siinä tapauksessa, että nimittäväksi tahoksi jäisi valtioneuvosto. Effi ehdotti puolestaan, että tuomarinvalintalautakunnalla tai tiedusteluvalvontavaliokunnalla olisi rooli tiedusteluvaltuutetun nimittämisessä. Professori Melanderin mukaan olisi perusteltua, että tiedusteluvaltuutetun nimittäminen olisi esimerkiksi eduskunnan tietyn valiokunnan tehtävänä tai että tällaista valiokuntaa olisi kuultava ennen nimittämistä koskevaa päätöksentekoa. Oikeuskanslerin mielestä tiedusteluvaltuutetun uskottavuutta voisi parantaa se, että nimitysprosessissa olisi lisää riippumattomuuden takeita, esimerkiksi siten, että tietosuojavaltuutettu osallistuisi nimitysprosessiin tai nimittäisi tiedusteluvaltuutetun.

Esityksessä on noudatettu tiedusteluvaltuutetun nimittämisen osalta valtiosääntöoikeudellista lähtökohtaa siitä, että eduskunta ei osallistu päätöksentekoon valtioneuvoston alaisen valtionhallinnon nimitysasioista. Ehdotettu nimittämismenettely vastaisi muiden erityisvaltuutettujen kuten yhdenvertaisuusvaltuutetun nimittämistä ja olisi myös tältä osin yleisten lähtökohtien mukainen. Tietosuojavaltuutetun säädännäinen rooli nimitysmenettelyssä ei ole puollettavissa, sillä tietosuojavaltuutetulle ei olisi tarkoituksena säätää tiedusteluvaltuutettua hierarkkisesti ylempää asemaa eikä tietosuojavaltuutetulla olisi tiedustelutoiminnasta sellaista erityisasiantuntemusta, joka olisi perusteltua ottaa huomioon nimitysmenettelyssä. Tiedusteluvaltuutettu toimisi tietosuojavaltuutetun toimiston yhteydessä ja olisi toiminnassaan itsenäinen ja riippumaton.

Tiedusteluvaltuutetun määräaikaisuus ja pätevyysvaatimukset

Oikeusasiamiehen mielestä tiedusteluvaltuutetun viran pitäisi olla joko vakinainen tai nimittävän tahon tulisi olla muu kuin valtioneuvosto (tai muukaan ylimpään valtiojohtoon kuuluva taho). Professori Melanderin näkemyksen mukaan järjestelyä, jossa valtioneuvosto nimittää tiedusteluvaltuutetun määräajaksi, on pidettävä valtuutetun riippumattomuuden näkökulmasta ongelmallisena. Jos kuitenkin tiedusteluvaltuutetun nimittäminen olisi eduskunnan valiokunnan tehtävänä tai jos valiokunta olisi kiinteällä ja merkittävällä tavalla

kytketty nimittämismenettelyyn, tiedusteluvaltuutetun nimittäminen määräajaksi näyttäytyisi Melanderin mielestä ongelmattomampana.

Oikeusasiamies toi lisäksi esille, että tiedusteluvaltuutetulta edellytettävää osaamista ei juuri löytyne tiedusteluviranomaisten ja salaista tiedonhankintaa tekevien viranomaisten ulkopuolelta, mikä puoltaisi vakinaista virkasuhdetta. Oikeusasiamiehen ohella puolustusvaliokunta katsoi, ettei tiedusteluvaltuutettu voisi olla tiedusteluviranomaisen palveluksesta virkavapaalla oleva virkamies. Tällainen virkamies voisi kuitenkin oikeusasiamiehen näkemyksen mukaan tulla nimitetyksi tiedusteluvaltuutetuksi, jos valtuutetun virka olisi vakituisesti täytettävä. Professori Melanderin mielestä se, että tiedusteluvaltuutetuksi voitaisiin valita tiedustelutoimintaa toteuttavien organisaatioiden henkilökuntaan kuuluva, olisi ongelmallista tiedustelutoiminnan valvonnan riippumattoman ja uskottavan järjestämisen kannalta. Oikeuskanslerin mukaan tärkeää on tiedusteluvaltuutetun asiantuntemus ja toisaalta henkinen riippumattomuus suhteessa tiedustelutoimijoihin.

Esityksen mukaan tiedusteluvaltuutettu nimitettäisiin enintään viideksi vuodeksi kerrallaan. Myös tämän ehdotetun määräaikaisuuden osalta tiedusteluvaltuutetun virka rinnastuisi muihin erityisvaltuutettuihin. Tiedusteluvaltuutetulla tulisi olla sellainen asiantuntemus ja osaaminen, joka mahdollistaa tämän erityistehtävän asianmukaisen hoitamisen. Laillisuusvalvonnan harjoittaminen edellyttäisi oikeudellista asiantuntemusta ja perehtyneisyyttä viranomaistoiminnan lainmukaisuuskysymyksiin, mukaan lukien perus- ja ihmisoikeusnäkökohtiin. Perus- ja ihmisoikeusjuridiikan sekä laillisuusvalvonnan vahva osaaminen olisi osa vaadittavaa hyvää perehtyneisyyttä viran tehtäväalaan. Tiedustelutoiminnan valvontatehtävä edellyttäisi lisäksi tiedustelutoiminnan operatiivisen tason tuntemusta ja tietojärjestelmä- ja tietoliikennetiedustelun valvonnan mahdollistavaa teknistä erityisosaamista. Viran tehtävänalan moninaisuuden edellyttämää laaja-alaista asiantuntemusta voitaisiin varmistaa tiedusteluvaltuutetun oman asiantuntemuksen ohella toimintoon otettavan esittelijähenkilöstön asiantuntemuksen kautta. Laissa tarkoitettu hyvä perehtyneisyys viran tehtäväalaan ei siten edellytä kokemusta tiedustelutoiminnasta.

Tiedusteluvaltuutetun tehtävät

Oikeusasiamies ja oikeuskansleri katsoivat lausunnoissaan, että tiedustelun valvonnasta annettavassa laissa tulisi ilmetä, että tiedusteluvaltuutetun tehtävänä on valvoa tiedustelumenetelmien ja tiedustelutiedon käytön lainmukaisuutta. Pykälätekstiä tulisi oikeusasiamiehen mielestä täydentää seuraavasti: ”1) valvoa tiedustelumenetelmien käytön *ja tiedustelutiedon käytön* lainmukaisuutta”.

Oikeusasiamies totesi lisäksi pitävänsä valvojalta edellytettävän riippumattomuuden vuoksi ongelmallisena sitä, että tiedusteluvaltuutetun tehtäviin kuuluisi esityksen perustelujen mukaan ohjeiden ja neuvojen antaminen. Tällaisen toiminnan ohella oikeusasiamiehen toiminnassa on suhtauduttu hyvin pidättyvästi lausuntojen antamiseen yleisistä laintulkintakysymyksistä.

Lakiehdotuksen 7 §:n mukaan tiedusteluvaltuutetun tehtävänä olisi tiedustelutoiminnan laillisuusvalvojana valvoa muun ohella lain noudattamista tiedustelumenetelmien käytössä. Säännöksen yksityiskohtaisten perustelujen mukaan tiedustelulupien noudattamisen lisäksi valtuutettu seuraisi muun ohella ilmoittamisvelvollisuuksia, tietojen hävittämistä ja tietojen siirtämistä koskevien säännösten noudattamista. Näin ollen tarkoituksena olisi, että tiedustelumenetelmien käytön lainmukaisuuden valvontaan kuuluisi myös tiedustelutiedon käytön valvonta, eikä tästä olisi siksi tarvetta tehdä erillistä mainintaa säännökseen.

Ohjeiden ja neuvojen antaminen on erityisvaltuutettujen tavanomainen tehtävä. Esimerkiksi yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävänä on yhdenvertaisuusvaltuutetusta annetun lain (1326/2014) 3 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan antaa neuvoja ja lausuntoja. Lisäksi yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 19 §:n 2 momentissa säädetään, että yhdenvertaisuusvaltuutettu voi antaa yksittäistapauksessa perustellun kannanoton yhdenvertaisuuslain vastaisen menettelyn ennaltaehkäisemiseksi taikka sellaisen jatkamisen tai uusimisen estämiseksi. Ohjeiden ja neuvojen antamisessa olisi kyse tiedusteluvaltuutetun harjoittamasta ennakollisesta laillisuusvalvonnasta, jossa tiedusteluviranomaista esimerkiksi ohjattaisiin hyviin käytäntöihin. Erityisvaltuutettujen, mukaan lukien tiedusteluvaltuutetun, toimivaltuudet poikkeavat ylimpien laillisuusvalvojien valtuuksista, joihin kuuluu muun ohella poliisi- ja esitutkinnan määräämisoikeus sekä syyteoikeus. Erityisvaltuutettujen asema ei muutoinkaan rinnastu ylimpien laillisuusvalvojien asemaan. Erityisvaltuutettujen toiminnassa ei yleensä ole katsottu muodostuvan esteellisyysasetelmia ohjaavan ja valvovan roolin vuoksi.

Julkinen tehtävä ja julkinen hallintotehtävä

Oikeusasiamies kiinnitti huomiota siihen, että tiedusteluvalvontavaliokunnalla olisi ehdotuksen mukaan oikeus saada valvontatehtäviensä hoitamiseksi maksutta tarvitsemansa tiedot viranomaisten lisäksi julkista tehtävää hoitavilta (3 §), kun taas tiedusteluvaltuutettu saisi nämä tiedot vain julkista hallintotehtävää hoitavilta (8 §). Oikeusasiamiehen käsityksen mukaan myös tiedusteluvaltuutetun tiedonsaantioikeudet, samoin kuin oikeus saada selvitys (9 §) ja tarkastusoikeus (10 §), tulisi ulottaa kaikkiin julkisiin tehtäviin. Muussa tapauksessa käy esimerkiksi niin, että tiedusteluvaltuutettu ei voi toimittaa tiedusteluvalvontavaliokunnan pyytämää tarkastusta tai tietoja taikka selvitystä, jos niiden kohteena on julkista tehtävää (mutta ei julkista hallintotehtävää) hoitava yksityinen taho. Jos esimerkiksi operaattoreiden katsotaan hoitavan vain julkista tehtävää, mutta ei julkista hallintotehtävää, tällä erottelulla on tiedonsaantioikeuksien ja valvonnan kannalta ratkaisevan tärkeä merkitys.

Elinkeinoelämän keskusliitto ry (jäljempänä EK, 25.10.2018), Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto FiCom ry (jäljempänä FiCom, 25.10.2018), Elisa Oyj (25.10.2018) ja DNA (25.10.2018) toivat esille näkemyksenään sen, että avus-

tamisvelvollinen yritys (teleyritys tai tiedonsiirtäjä) ei hoida tiedusteluviranomaisia avustaessaan julkista hallintotehtävää tai käytä julkista valtaa itsenäisesti, vaan toimii ainoastaan avustavassa roolissa viranomaisen määräyksestä. FiCom esitti, että hallintovaliokunnan olisi syytä todeta, ettei teleyritys ole esityksen perusteluissa mainittu muu julkista tehtävää hoitava taho. DNA:n mielestä lakiehdotuksen osalta jää epäselväksi, mitä tehtäviä lainsäätäjä mieltää julkisiksi hallintotehtäviksi. Jos tarkoituksena on, että tiedusteluvaltuutetulla olisi tiedonsaantioikeuksia teleyritykseen tai tiedonsiirtäjään nähden, tulisi tiedusteluvaltuutetun tiedonsaanti-, selvitys- ja tarkastusoikeuksista säätää DNA:n käsityksen mukaan tältä osin erikseen ja rajata nämä oikeudet tarkoituksenmukaisesti ja selkeästi. EK ja DNA kiinnittivät huomiota myös siihen, että tiedusteluvaltuutetun tiedonsaanti-, selvitys- ja tarkastusoikeuksista yrityksille aiheutuvista kuluista tulisi saada korvaus kustannusvastaavasti.

Suomen Erillisverkot Oy (jäljempänä Erillisverkot, 24.10.2018) toi esille, että Erillisverkoille esitetyt tehtävät hoidettaisiin osana nykyistä turvallisuusverkkotoimintaa. Täten henkilöt, toimitilat ja järjestelmät olisivat samoja kuin turvallisuusverkkotoiminnassa. Tietojärjestelmissä voidaan tehdä osittaista eriyttämistä, mutta esimerkiksi toimitiloja ei voida eriyttää samalla tavalla. Lisäksi Erillisverkot nosti esiin sen, että esitetty laillisuusvalvonta voisi kohdistua osin samoihin tietoihin, asiakirjoihin, tiloihin ja järjestelmiin kuin julkisen hallinnon turvallisuusverkkotoiminnasta annetun lain (10/2015) 14 §:n mukaiset valtiovarainministeriön valvonta- ja tarkastusvaltuudet. Erillisverkkojen mielestä ehdotetut säännökset jättävät osittain epäselväksi sen, voivatko valtiovarainministeriön toimivaltuudet ulottua sotilas- ja siviilitiedustelua koskeviin tietoihin, asiakirjoihin ja järjestelmiin.

Tiedusteluvalvontavaliokunnan ja tiedusteluvaltuutetun tietojensaantioikeuksien eroavuutta perustellaan parlamentaarisen valvonnan ja laillisuusvalvonnan erilaisella luonteella. Eduskunnan valiokunnan tietojensaantioikeutta ei katsota voitavan rajoittaa julkisen hallintotehtävän hoitamiseen. Säännös tiedusteluvalvontavaliokunnan tiedonsaantioikeudesta täydentäisi sitä, mitä perustuslain 47 §:n 1 momentissa säädetään eduskunnan valiokuntien tiedonsaantioikeuksista. Valiokunnalle ehdotetut tiedonsaantioikeudet julkisen tehtävän hoidon osalta ovat tarpeen, jotta valiokunnan valvonta voisi ulottua viranomaistoiminnan ohella toimintaan, jota ulkopuoliset tahot hoitavat lain nojalla. Tiedusteluvalvontavaliokunnan tiedonsaantioikeudet määrittyisivät eduskunnan työjärjestyksessä säädettyjen valiokunnan tehtävien kautta. Kyse olisi eduskunnan valiokunnan tiedonsaantioikeudesta, joka liittyy parlamentaarisen valvonnan toteuttamiseen. Parlamentaarisen valvonnan ja sen perustana olevan tiedonsaantioikeuden turvaamiseen liittyvät näkökohdat puoltavat jossakin määrin tavanomaista laajempaa tiedonsaantioikeuden määrittelyä eduskunnan valiokunnalle salassapitosäännöksistä riippumatta. Tätä vastaavalla tavalla tiedusteluvalvontavaliokunnan tiedonsaantioikeutta on perusteltu myös eduskunnan työjärjestyksen muutosehdotuksen perusteluissa (PNE 1/2018 vp, s. 24–25).

Ehdotettu säännös tiedusteluvaltuutetun oikeudesta tietojensaantiin tarkoittaisi yleistä tietojensaantioikeutta, joka ei riippuisi esimerkiksi tietojen tai asiakirjojen salaisuudesta vaan siitä, mitä laillisuusvalvontatehtävien hoitamiseksi tarvitaan. Tiedusteluvaltuutettu voisi harkintansa mukaisesti pyytää tehtävissään tarvitsemiaan tietoja viranomaisten ohella muilta julkista hallintotehtävää hoitavilta. Säännös vastaisi sitä, mitä yleensä säädetään erityisvaltuutettujen tietojensaantioikeudesta. Esimerkiksi yhdenvertaisuusvaltuutetusta annetun lain 4 §:n 1 momentin mukaan yhdenvertaisuusvaltuutetulla on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada muun muassa viranomaiselta ja muulta julkista hallintotehtävää hoitavalta tehtäviensä hoitamiseksi välttämättömät tiedot.

Julkisen hallintotehtävän käsitteellä olisi tiedustelutoiminnan valvonnasta annettavassa laissa perustuslain 124 §:ää vastaava merkityssisältö. Julkisella hallintotehtävällä viitattaisiin näin ollen verraten laajaan hallinnollisten tehtävien kokonaisuuteen, johon kuuluu esimerkiksi lakien toimeenpanoon sekä yksityisten henkilöiden ja yhteisöjen oikeuksia, velvollisuuksia ja etuja koskevaan päätöksentekoon liittyviä tehtäviä. Tiedustelutoimintaa harjoittavat pääsääntöisesti viranomaiset, mutta tiettyjä rajattuja tehtäviä, kuten tietoliikennetiedustelussa kytkentätehtäviä ja teleoperaattoreille osoitettuja tehtäviä, hoitaisivat viranomaiskoneiston ulkopuoliset tahot lain nojalla; tiedusteluvaltuutetun tiedonsaantioikeus kattaisi kaikki nämä tahot.

Julkisen hallinnon turvallisuusverkkotoiminnasta annetun lain 14 §:n mukaan valtiovarainministeriö vastaa turvallisuusverkkotoiminnan yleishallinnollisesta, strategisesta, taloudellisesta ja tieto- ja viestintäteknisen varautumisen, valmiuden ja turvallisuuden ohjauksesta ja valvonnasta. Lisäksi valtiovarainministeriö vastaa turvallisuusverkon palvelutuotannon ohjauksesta ja valvonnasta. Näitä valtiovarainministeriön Suomen Turvallisuusverkko Oy:öön kohdistuvia valvonta- ja ohjaustehtäviä ei ole tarkoitus muuttaa esityksellä.

Tiedonsaantioikeuden ulottaminen tuomioistuimiin

Oikeusasiamiehen näkemyksen mukaan myös tuomioistuinten tulisi kuulua tiedusteluvaltuutetun yleisen tiedonsaantioikeuden piiriin.

Ehdotetulla sääntelyllä ei puututtaisi perustuslain 3 §:ssä säädettyyn tuomioistuinten riippumattomaan asemaan tai perustuslain 108 ja 109 §:n mukaisiin ylimpien laillisuusvalvojien tehtäviin tuomioistuinten toiminnan valvonnassa. Ylimmät laillisuusvalvojat ovat perustuslain mukaan ainoat tahot, jotka valvovat tuomioistuinten toimintaa. Tämän valtiosääntöoikeudellisen lähtökohdan mukaisesti erityisvaltuutetut eivät valvo tuomioistuimia eikä tällaista toimivaltuutta ole näin ollen esitetty myöskään tiedusteluvaltuutetulle. Tiedusteluvaltuutettu ei puuttuisi tuomioistuimen myöntämiin tiedustelulupiin tai valvoisi tuomioistuinta, vaan kohdistaisi harjoittamansa laillisuusvalvonnan tuomioistuimen luvan noudattamiseen tiedusteluviranomaisten toiminnassa.

Vaitiolovelvollisuus

Poliisihallitus nosti esiin, että poliisilain 7 luvussa on säännökset poliisin erityisistä vaitiolovelvollisuuksista ja -oikeuksista. Kun otetaan huomioon se, että tiedusteluvaltuutettu tulee tietämään samoja salassa pidettäviä seikkoja kuin tiedustelua suorittavat virkamiehet, olisi Poliisihallituksen mielestä perusteltua, että samoja tietoja koskevat vaitiolovelvollisuudet olisivat keskenään yhteismitallisia.

Tiedusteluvaltuutetun ja hänen henkilöstönsä salassapito- ja vaitiolovelvollisuudesta ei ole katsottu aiheelliseksi säätää erikseen, koska asia on kattavasti säännelty viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999, julkisuuslaki) ja rikoslaissa. Esityksen perusteluissa todetaan, että oikeus tiedonsaantiin salassapitosäännösten estämättä edellyttäisi tiedusteluvaltuutetun vaitiolovelvollisuutta sellaisista seikoista, joilla on merkitystä kansallisen turvallisuuden kannalta tai jotka muutoin ovat salassa pidettäviä. Tiedusteluvaltuutetun toiminnassa tulisi esityksen mukaan kiinnittää korostettua huomiota salassapitonäkökohtiin. Tiedusteluvaltuutetun saamien, käsittelemien ja tuottamien tietojen säilyttäminen tulisi järjestää asianmukaisesti, ja valtuutetun kokoukset ja esimerkiksi kuulemiset tulisi tarpeen mukaan järjestää vaaditun turvaluokan suojatiloissa. Tiedusteluvaltuutetulla tulisi olla myös oma erillinen, suljettu tietojärjestelmä.

Henkilötietojen käsittely

Professori Mäenpää toi esille, että lakiehdotuksen 1 §:n 3 momentissa viitataan henkilötietolakiin (523/1999) sekä tietosuojalautakunnasta ja tietosuojavaltuutetusta annettuun lakiin (389/1994), joiden kumoamista koskeva esitys on eduskunnan käsiteltävänä (HE 9/2018 vp). EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 2 artiklan mukaan asetusta ei sovelleta henkilötietojen käsittelyyn, jota toimivaltaiset viranomaiset suorittavat muun muassa yleiseen turvallisuuteen kohdistuvilta uhkilta suojelua ja tällaisten uhkien ehkäisyä varten. Siten myöskään tätä asetusta täydentävä uusi tietosuojalaki ei voimaan astuessaan tule sovellettavaksi tällaiseen tietojen käsittelyyn. Ilman tietosuojaa koskevaa laintasoista erityissääntelyä tiedusteluvaltuutetun suorittamaan henkilötietojen käsittelyyn ei kohdistuisi Mäenpään näkemyksen mukaan lainkaan perusoikeutena turvatun tietosuojan edellyttämää laintasoista sääntelyä. Tällaista tietosuojan sääntelyaukkoa ei voida Mäenpään mielestä pitää asianmukaisena. Hän esittää, että henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annettavan lain (HE 31/2018 vp) soveltamisalaa laajennettaisiin tiedusteluvaltuutetun toimintaan ja tiedustelun valvontaan yleensä tai vaihtoehtoisesti lisättäisiin tiedustelutoiminnan valvonnasta annettavaan lakiin kyseisen erityislain soveltamista edellyttävä säännös.

Tiedustelutoiminnan valvonnasta annettavan lain 1 §:n 3 momentin mukaan tietosuojavaltuutetun toimivallasta henkilötietolaissa tarkoitettujen asioiden käsittelemisessä säädetään tietosuojalautakunnasta ja tietosuojavaltuutetusta annetussa laissa. Säännöksessä tuotaisiin informatiivisesti esille tietosuo-

javaltuutetun harjoittama henkilötietojen käsittelyn valvonta. Tiedustelutoiminnan valvonnasta annettavalla lailla ei muutettaisi tietosuojavaltuutetun tehtäviä ja toimivaltaa.

Tiedusteluvaltuutettu valvoo tiedustelutoimintaa ja siinä käytettäviä toimivaltuuksia, joihin voi liittyä myös henkilötietojen käsittelyä. Tiedusteluvaltuutetun toiminta ei kuuluisi henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annettavan lain (HE 31/2018 vp, HaVM 14/2018 vp) 1 §:n mukaiseen soveltamisalaan. Se kuuluisi uuden tietosuojalain ja sitä kautta myös tietosuoja-asetuksen piiriin mainitun lakiehdotuksen 2 §:n 1 momentin mukaisesti, jollei lailla toisin säädetä.

Yksilön ja oikeushenkilön käytettävissä olevat oikeussuojakeinot sekä oikeus vahingonkorvaukseen

Amnestyn näkemyksen mukaan tiedustelutoimenpiteen kohteeksi joutuneella olisi käytettävinään jokseenkin rajatut oikeussuojakeinot. Amnesty pitää puutteena sitä, että tiedustelutoiminnan laillisuusvalvojat eivät voisi määrätä vahingonkorvauksia yksilöille lainvastaisesta toiminnasta. Vahingonkorvauksen hakeminen siviiliprosessin kautta olisi Amnestyn mielestä varsin raskas prosessi. Lainvastaisen tiedustelutoiminnan kohteeksi joutuneen yksilön oikeus vahingonkorvaukseen olisi Amnestyn käsityksen mukaan varmistettava Euroopan ihmisoikeussopimuksen edellyttämällä tavalla. EK ja DNA esittivät, että menettelyjä ja tiedusteluvaltuutetun roolia mahdollisissa vahingonkorvaustapauksissa olisi tarpeen selkeyttää. Jos tiedustelutoiminnalla aiheutetaan tiedonsiirtäjälle tai teleyritykselle vahinkoa, tämä vahinko tulisi korvata täysimääräisesti.

Lisäksi EK:n ja DNA:n mielestä kantelua (11 §) tai tutkimispyyntöä (12 §) koskevassa pykälässä tulisi ilmaista myös oikeushenkilön mahdollisuus kääntyä tiedusteluvaltuutetun puoleen. FiCom puolestaan piti teleyrityksen ja tiedonsiirtäjän oikeusturvan kannalta hyvänä sitä, että esityksen perusteluissa on nimenomaisesti todettu, että kantelun voi tehdä myös oikeushenkilö.

Lakiehdotuksen mukaan jokainen, joka katsoo, että tiedustelutoiminnassa on rikottu hänen oikeuksiaan tai menetelty muutoin lainvastaisesti, voisi tehdä tiedusteluvaltuutetulle kantelun tiedustelutoiminnan laillisuuskysymyksistä. Kanteluoikeus olisi yleinen eli kantelun voisi tehdä asianosainen tai kuka tahansa muu henkilö. Kantelun voisi tehdä myös oikeushenkilö. Lisäksi tiedustelutoiminnan kohteena ollut tai henkilö, joka epäilee, että häneen on kohdistettu tiedustelua, voisi pyytää valtuutettua tutkimaan häneen kohdistuneen toiminnan lainmukaisuuden. Tutkimispyynnön voisi tehdä myös oikeushenkilö.

Tiedusteluvaltuutetulle ei säädettäisi oikeutta määrätä maksettavaksi vahingonkorvausta tai hyvitystä lainvastaiseksi katsomansa tiedustelumenetelmän käytön kohteelle. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on oikeuskäytännössään kiinnittänyt huomiota mahdollisuuteen määrätä rahallista korvausta osana tiedustelutoiminnan valvontajärjestelmän tehokkuutta ja riittävyyttä. Vahin-

gonkorvauksen tai hyvityksen määräämisoikeus on kuitenkin ollut vain yksi ihmisoikeustuomioistuimen arviointiin vaikuttava tekijä, ei sen sijaan yksinään ratkaiseva seikka. Valvontajärjestelmän tehokkuutta ja riittävyyttä on arvioitu valvontakokonaisuuden näkökulmasta. Ihmisoikeustuomioistuin on pitänyt tärkeänä muun ohella valvontaelinten vahvoja toimivaltuuksia. (Ks. Klass ym. v. Saksan liittotasavalta, ks. myös esim. Kennedy v. Yhdistynyt Kuningaskunta; Segerstedt-Wiberg & muut v. Ruotsi; Szabó & Vissy v. Unkari; Roman Zakharov v. Venäjä.)

Perustuslain 118 §:n 3 momentin (1112/2011) mukaan jokaisella, joka on kärsinyt oikeudenloukkauksen tai vahinkoa virkamiehen tai muun julkista tehtävää hoitavan henkilön lainvastaisen toimenpiteen tai laiminlyönnin vuoksi, on oikeus vaatia tämän tuomitsemista rangaistukseen sekä vahingonkorvausta julkisyhteisöltä taikka virkamieheltä tai muulta julkista tehtävää hoitavalta sen mukaan kuin lailla säädetään. Yksityiskohtaisemmat säännökset asiasta sisältyvät vahingonkorvauslain (412/1974) 3 ja 4 lukuihin.

Oikeusasiamiehen ratkaisutoiminnassa on perinteisesti lähdetty siitä, että vahingonkorvausasiat jäävät sen toimivallan ulkopuolelle. Oikeusasiamies on kuitenkin tehnyt esityksiä vahinkojen korvaamisesta yksittäistapauksissa. Vahinkoa kärsinyt henkilö on voinut nostaa viranomaista vastaan korvauskanteen yleisessä tuomioistuimessa, jos sopuun vahingonkorvauksesta ei ole päästy. Perustuslakivaliokunta on pitänyt oikeusasiamiehen osalta perusteltuna käyttää hyvitystä selvissä tapauksissa (PeVM 2/2016 vp, s. 1–2, ks. PeVM 12/2010 vp, s. 4). Myös hallintovaliokunta on suhtautunut myönteisesti hyvitykseen osana ylimpien laillisuusvalvojien toimintaa (HaVM 6/2014 vp, s. 3). Tällaisten muiden korvaus- ja hyvitysmenettelyiden vuoksi sekä ottaen huomioon tiedustelutoiminnan valvontakokonaisuus tiedusteluvaltuutetun erityistä toimivaltaa määrätä esimerkiksi kantelijalle tai tutkimispyynnön tekijälle rahallista hyvitystä tiedustelutoiminnan lainvastaisuuksista ei voida pitää välttämättömänä osana tiedustelutoiminnan laillisuusvalvonnan keinovalikoimaa.

Kantelut

Professori Mäenpään mukaan kantelumenettelyä koskevien erityissäännösten sisällyttäminen säädettävään lakiin on sinänsä mahdollista, mutta niiden suhde hallintolain (434/2003) säännöksiin voi ehdotetussa muodossa muodostua epäselväksi ja tulkinnanvaraiseksi. Tämän vuoksi lakiehdotuksen 11 §:n 2 ja 3 momentti voisi hänen mielestään olla perusteltua korvata viittauksella hallintolain hallintokantelua koskeviin säännöksiin.

Oikeusasiamiehen mielestä tiedusteluvaltuutetulle olisi syytä antaa samanlainen harkintavalta kanteluiden tutkinnassa kuin oikeusasiamiehellä. Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain (197/2002) 3 §:n 2 momentin (535/2011) mukaan ”Oikeusasiamies ryhtyy hänelle tehdyn kantelun johdosta niihin toimenpiteisiin, joihin hän katsoo olevan aihetta lain noudattamisen, oikeusturvan tai perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta. Asiassa hankitaan oi-

keusasiamiehen tarpeelliseksi katsoma selvitys.” Oikeusasiamiehen näkemyksen mukaan lakiehdotukseen olisi tarpeen ottaa vastaavan tyyppinen muotoilu, sillä ennen lainmuutosta 535/2011 oikeusasiamiehellä ei katsottu olevan harkintavaltaa kantelun tutkinnassa, jos aihetta epäillä -edellytys oli täyttynyt.

Hallintolaki soveltuu tiedusteluvaltuutetun toimintaan, sillä valtuutettu olisi hallintolain soveltamisalaa koskevassa 2 §:n 2 momentissa tarkoitettu valtion viranomainen eikä se olisi sellainen ylin laillisuusvalvoja, jota tarkoitetaan hallintolain 4 §:n 2 momentissa. Hallintolain 8 a luku sisältää perussäännökset hallintokantelusta, jotka soveltuisivat lähtökohtaisesti myös tiedusteluvaltuutetulle tehtäviin kanteluihin. Tiedustelutoiminnan valvonnasta annettavan lain 11 §:n 1 momentissa säädettäisiin kanteluoikeudesta, 2 momentissa kantelun muodollisista perusedellytyksistä sekä 3 momentissa kanteluasian tutkimiskynnyksestä. Ehdotettuihin säännöksiin sisältyy hallintolain yleissääntelyyn nähden tarkennettuja vaatimuksia kantelumenettelystä muun ohella sen suhteen, mitä kantelusta tulee ilmetä ja mihin toimenpiteisiin valtuutettu ryhtyy kantelun perusteella. Tiedustelutoiminnan laillisuusvalvontaa koskevan sääntelykokonaisuuden kannalta on perusteltua, että myös kantelumenettelystä olisi tiedustelutoiminnan valvontaa koskevassa laissa omat säännöksensä.

Lakiehdotuksen 11 §:n 3 momentin mukaan tiedusteluvaltuutettu tutkii kantelun, jos sen kohteena oleva asia kuuluu hänen valvontavaltaansa ja on aihetta epäillä, että tiedustelutoiminnassa on menetelty lainvastaisesti, tai jos valtuutettu muusta syystä katsoo siihen olevan aihetta. Tiedusteluvaltuutetun harkintavalta kantelun käsittelyssä ohjautuisi säännöksessä yleisesti ja joustavasti muotoiltujen kriteerien mukaisesti. Valtuutettu arvioisi itsenäisesti ja tapauskohtaisesti säännöksessä esitettyjen kriteerien täyttymisen. Kanteluista ehdotettu pykälä vastaa pääpiirteissään sitä, mitä kantelusta on säädetty eduskunnan oikeusasiamiehestä annetussa laissa ja valtioneuvoston oikeuskanslerista annetussa laissa. Sääntelyn ei ole kuitenkaan tarkoitettu olevan täysin ylimpiä laillisuusvalvojia vastaavaa johtuen muun ohella näiden eri tahojen toisistaan poikkeavista tehtävistä ja toimivaltuuksista. Ylimpien laillisuusvalvojien kohdalla on perusteltua, että niillä on harkintavaltaa kantelujen tutkinnassa. Sen sijaan tiedusteluvaltuutetun kantelujen tutkimistoimivallan olisi oltava siten yksiselitteisesti säänneltyä, ettei valtuutetulle jäisi harkinnanvaraa asian tutkittavaksi ottamisessa niissä tilanteissa, joissa hän epäilee tiedustelutoiminnan olevan lainvastaista. Tällaisella sääntelyllä turvattaisiin luottamuksen säilymistä tiedustelutoimintaan ja sen laillisuusvalvontaan. Luottamuksen säilyminen on ensiarvoisen tärkeää, ja sitä on myös lainsäädännön keinoin erityisesti suojeltava. Ehdotetun säännöksen muotoilu ”tai jos valtuutettu muusta syystä katsoo siihen olevan aihetta” tuo puolestaan tarvittavaa väljyyttä kanteluiden tutkimiseen muissa kuin valtuutetun lainvastaiseksi epäilemissä tilanteissa.

Whistle blower -suoja ja anonyymi kantelu

Effin mielestä lakiehdotuksen säännöksiä kantelusta ja tutkimispyynnöstä (11 ja 12 §) pitäisi tarkentaa säännöksellä, jonka mukaan tiedusteluvaltuutetun on kantelijan niin halutessa pidettävä tämän henkilöllisyys salassa tiedusteluviranomaisilta. Samaten tulisi mahdollistaa anonyymin kantelun tekeminen tiedusteluvaltuutetulle. Amnesty puolestaan katsoi, että henkilöitä, jotka ilmiantavat tiedustelutoiminnassa tehtyjä vakavia ihmisoikeusloukkauksia, tulisi suojella rikosoikeudellisilta seuraamuksilta. Tässä tarkoituksessa Amnestyn mielestä voitaisiin arvioida esimerkiksi rikoslain 4 luvun 7 §:n ja 6 luvun 8 §:n soveltuvuutta ilmiantajiin. Effi ei pidä riittävänä, että anonyymin ilmiannon mahdollisuus ja ilmiannon tehneen henkilöllisyyden suojaaminen mainitaan vain tiedustelutoiminnan valvontaa koskevan hallituksen esityksen perusteluissa. Effin mielestä uuden tietosuojalain (HE 9/2018 vp) 36 §:ää vastaava säännös väärinkäytöksen ilmiantaneen tahon henkilöllisyyden suojaamisesta tulisi omaksua myös tiedustelulainsäädäntöön.

Nimettömänä tehdyt ilmiannot viranomaisista eivät ole kanteluita. Nimetön ilmianto voisi kuitenkin esityksen mukaan johtaa tiedusteluvaltuutetun omaaloitteiseen valvontatoimintaan. Näin ollen nimettömien ilmiantojen tekeminen tiedusteluvaltuutetulle ei olisi poissuljettua. Jos kuitenkin kyse on yksilöön kohdistuvasta asiasta, saattaa valtuutetun olla tarpeen saada asian käsittelemiseksi välttämättömät henkilö- ja yhteystiedot. Lähtökohtaisesti kantelun tai ilmiannon tekijän nimi kuuluisi tiedustelutapauksissa julkisuuslain mukaisen salassapidon piiriin. Yhteystietojen puuttuminen ei sellaisenaan aiheuttaisi myöskään varsinaisen kantelun tutkimatta jättämistä. Kantelussa tulisi esittää kaikki sellaiset tiedot, jotka ovat tarpeellisia kanteluasian tutkimiseksi. Lisäksi on otettava huomioon, että ehdotetun tietosuojalain 36 § palautuu Euroopan unionin yleisessä tietosuoja-asetuksessa asetettuihin vaatimuksiin.

Tiedusteluvaltuutetun läsnäolo-oikeus ja asianosaisasema tuomioistuimessa

Oikeusasiamies ja Asianajajaliitto kiinnittivät huomiota siihen, että tiedusteluvaltuutetun läsnäolo-oikeus tuomioistuimessa on ehdotettu rajattavaksi vain tiedustelumenetelmää koskevan lupa-asian käsittelyyn. Näiden tahojen näkemyksen mukaan tiedusteluvaltuutetun tulisi voida osallistua myös käsittelyyn siitä, jätetäänkö ilmoitus tiedustelutoimenpiteen käyttämisestä tekemättä tai lykätäänkö sitä (poliisilaki 5 a luku 47 §, laki sotilastiedustelusta 86 §).

Oikeuskansleri totesi lisäksi, että yksinomaan tiedusteluvaltuutetun läsnäolo-oikeus tiedustelumenetelmää koskevan lupa-asian tuomioistuinkäsittelyssä ei olisi riittävää tiedustelutoiminnan uskottavan ja tehokkaan valvontamekanismin kannalta. Asianajajaliitto ja Amnesty esittivät, että tiedusteluvaltuutetulle tulisi säätää vähintäänkin oikeus tulla kuulluksi tuomioistuinkäsittelyssä.

Oikeusasiamies piti puutteena sitä, että tiedusteluvaltuutetulla ei olisi asianosaisen asemaa lupaoikeudenkäynnissä. Myös professori Melanderin mielestä saattaisi olla asiaa koskevan tuomioistuinkontrollin toimivuuden ja oikeusturvan toteuttamisen kannalta merkityksellistä, jos tuomioistuinkäsittelyssä olisi

hakijan ohella toinen asianosainen, jolloin tuomioistuin voisi toteuttaa laajemmin kyselyoikeuttaan. Melanderin mielestä tämänkaltaisella järjestelyllä ei olisi vaikutusta tiedusteluvaltuutetun riippumattomuuteen, koska valtuutettu ei toimisi tiedustelumenetelmää koskevassa prosessissa tietyn osapuolen asiamiehenä tai vastaavana vaan nimenomaan lakiehdotuksen 7 §:ssä tarkoitettujen tehtäviensä puitteissa.

Puolustusvaliokunta toi esille, että tiedusteluvaltuutetulla tulee kaikissa tapauksissa olla oikeus tulla kuulluksi ja esittää muutoin näkemyksiään tuomioistuimessa. Valiokunta huomautti, että esitetty sääntely saattaa johtaa tilanteeseen, jossa valtuutettu tai hänen edustajansa havaitsisi asian käsittelyssä seikan, jonka perusteella hän voisi määrätä ehdotetun 15 §:n nojalla tiedustelumenetelmän käytön lopetettavaksi, mutta hän ei tuomioistuimessa voisi huomauttaa asiasta. Sen sijaan valtuutetun tulisi odottaa, että tiedustelumenetelmän käyttö aloitetaan, jonka jälkeen annetaan sen lopettamisesta väliaikainen määräys ja asia saatetaan saman tuomioistuimen käsiteltäväksi. Tätä vastoin tietosuojavaltuutettu piti ehdotettua sääntelyä asianmukaisena ja toi esille, että tilanteessa, jossa tiedusteluvaltuutettu havaitsisi lupapäätöksen olevan lainvastainen, hän voisi saattaa asian lakiehdotuksen 15 §:n tilanteissa tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Poliisihallitus yhtyi puolustusvaliokunnan näkemykseen. Lisäksi Poliisihallitus totesi, että tuomioistuimen tuomareita ei ole valittu nimenomaan tiedusteluasioita koskevan perehtyneisyyden pohjalta eikä heillä voi olla erityisasiantuntemusta vasta säädettävistä uusista tiedustelumenetelmistä. Ulkopuolisen ja objektiivisen valtuutetun asiantuntemuksen jättämisen pois tuomioistuinprosessista ei olisi Poliisihallituksen mielestä omiaan edesauttamaan tuomioistuinkäsittelylle asetettavia tarkoitusperiä.

Helsingin käräjäoikeus (25.10.2018) yhtyi esityksen käsitykseen siitä, että läsnäolo-oikeus ohjaisi osaltaan tiedusteluluvan hakijaa riittävien perustelujen esittämiseen tiedustelumenetelmän käyttölupahakemuksessa. Lisäksi käräjäoikeus katsoi, että läsnäolo-oikeus saattaisi osaltaan ohjata myös tuomioistuinta tarvittaessa aktiiviseen prosessinjohtoon sekä kiinnittämään erityistä huomiota lupa-asian ratkaisun huolelliseen perustelemiseen. Käräjäoikeus piti tärkeänä, että tuomioistuin voi käsitellä asian myös tiedusteluvaltuutetun läsnä olematta ja että läsnäolo-oikeuden toteuttaminen ei saisi viivästyttää tuomioistuimen päätöksen antamista. Osa tiedusteluasioista on erittäin kiireellisiä ja ne voivat tulla ratkaistaviksi päivystysasioina esimerkiksi viikonloppuisin.

Suojelupoliisi (16.10.2018) piti ajatusta tiedusteluvaltuutetun roolin laajentamisesta läsnäolo-oikeudesta aktiiviseen puheoikeuteen ja asianosaisasemaan hyvin ongelmallisena. Se nosti esille lakiehdotuksen lähtökohdan siitä, että tuomioistuin tekee ratkaisunsa riippumattomasti ja itsenäisesti. Tiedusteluvaltuutetun valvonnan ei ole ajateltu kohdistuvan riippumattoman tuomioistuin-

laitoksen lupaharkintaan, vaan tiedusteluviranomaisen toimintaan lupien toimeenpanemiseksi. Jos tiedusteluvaltuutettu osallistuisi asianosaisena tiedustelumenetelmien käyttöä koskeviin lupaoikeudenkäynteihin, ei kyse olisi suojelupoliisin näkemyksen mukaan enää toimeenpanon valvonnasta, vaan luvan myöntämisen edellytysharkintaan osallistumisesta. Tämä olisi omiaan hämärtämään tuomioistuimen roolia itsenäisenä päätöksentekijänä. Lisäksi tiedusteluvaltuutetun asianosaisasemasta säätäminen olisi omiaan saattamaan kyseenalaiseksi tiedusteluvaltuutetun aseman riippumattomana ulkoisena laillisuusvalvojana, sillä hänen suorittamansa laillisuusvalvonta kohdistuisi sellaisten päätösten toimeenpanoon, joiden käsittelyyn hän on itse asianosaisena osallistunut. Lisäksi suojelupoliisin mielestä olisi välttämätöntä ottaa huomioon se, että tiedusteluvaltuutetun asianosaisasemasta säätäminen johtaisi sellaisiin viivytyksiin lupakäsittelyssä, että tiedustelusta tulisi tehotonta. Suojelupoliisin käsityksen mukaan asianosaisena toimiminen edellyttänee, että valtuutettu perehtyy aineistoon ennakolta. Ajan varaaminen tällaiseen perehtymiseen olisi omiaan merkittävästi lykkäämään oikeuskäsittelyjä kiireellisissäkin tilanteissa.

Lakiehdotuksen 14 §:n mukainen tiedusteluvaltuutetun läsnäolo-oikeus koskisi tiedustelumenetelmän käyttöluvan myöntämistä koskevaa tuomioistuinkäsittelyä. Tiedustelutoimenpiteestä ilmoittaminen tai ilmoittamatta jättäminen eivät ole tiedustelumenetelmiä eikä niitä koskevaan tuomioistuinprosessiin siksi sisältyisi tiedusteluvaltuutetun läsnäolo-oikeutta. Tiedustelumenetelmän käytöstä ilmoittamisesta säädettäisiin siviili- ja sotilastiedustelulaeissa. Tiedusteluvaltuutetun läsnäolo-oikeudesta tuomioistuinkäsittelyssä puolestaan säädettäisiin tiedustelutoiminnan valvonnasta annettavassa laissa. Ei olisi estettä säätää tiedusteluvaltuutetun läsnäolo-oikeuden ulottamista käsittelyyn, jossa viranomainen pyytää lupaa olla ilmoittamatta tai lykätä ilmoittamista tiedustelutoimenpiteestä sen kohteelle, jos tämä katsotaan tarpeelliseksi.

Lakiehdotuksen lähtökohtana on tuomioistuimen riippumattoman ja itsenäisen ratkaisutoiminnan suojaaminen. Tiedustelua koskevissa tuomioistuinasioissa ei voida katsoa olevan kyse kaksiasianosaissuhteesta. Valtaosa tiedustelumenetelmistä vastaisi sellaisia pakkokeinolain 10 luvun mukaisia salaisia tiedonhankintakeinoja, joiden osalta kaksiasianosaissuhdetta lupamenettelyissä ei ole säädetty. Myös tiedusteluvaltuutetun riippumatonta asemaa turvaa se, ettei valtuutetulla ole tuomioistuinkäsittelyssä asianosaisen asemaa tai muulla tavoin vahvaa roolia. Ehdotuksen mukaan tiedusteluvaltuutettu valvoisi tuomioistuinluvan käyttöä eikä osallistuisi luvanmyöntämisprosessiin. Ei olisi suotavaa, että lupamenettelyn ja laillisuusvalvonnan toiminnot sekoittuisivat toisiinsa. Läsnäolo-oikeudella turvattaisiin tiedusteluvaltuutetun mahdollisuus saada tietoonsa reaaliaikaisesti kaikki tuomioistuinkäsittelyssä esillä olevat seikat tiedustelumenetelmän käytön perusteista ja edellytyksistä. Läsnäolo-oikeus myös ohjaisi osaltaan tiedusteluluvan hakijaa riittävien perustelujen esittämiseen tiedustelumenetelmän käyttölupahakemuksessa. Jos tiedusteluvaltuutetulle osoitettaisiin puheoikeus ja ehdotettua vahvempi asema tuomiois-

tuinprosessissa, vaarana olisi, että tuomioistuin tukeutuisi perusteettoman paljon valtuutetun arvioihin. Ehdotetun sääntelyn tavoitteena on, että tuomioistuin tekee ratkaisunsa itsenäisesti ja riippumattomasti.

Tiedustelumenetelmän käyttölupien käsittely keskitettäisiin Helsingin käräjäoikeuteen, jossa niitä käsittelisi joukko tiedustelumenetelmiin liittyvän koulutuksen saaneita tuomareita. Lisäksi käytännön asetelmat, joissa tuomioistuimen päätös poikkeaisi valtuutetun tuomioistuimelle esittämästä kannasta, eivät olisi suositeltavia, koska valtuutetun tulisi joka tapauksessa valvoa tuomioistuimen myöntämän luvan toimeenpanoa. On myös otettava huomioon, ettei valtuutetun osallistuminen tuomioistuinmenettelyyn saisi viivästyttää asian käsittelyä tai päätöksen antamista.

Lupaistunnosta ilmoittaminen tiedusteluvaltuutetulle

Helsingin käräjäoikeus nosti esille, että esityksestä jää epäselväksi, kuka ilmoittaa tiedusteluvaltuutetulle lupaistunnon ajankohdasta ja paikasta. Käräjäoikeuden mielestä tämä ilmoitusvelvollisuus tulisi asettaa tiedusteluviranomaiselle.

Esityksen perustelujen mukaan tiedusteluviranomaisen olisi toimitettava tieto tuomioistuimelle toimitetusta lupahakemuksesta yhteisen tietojärjestelmän kautta tai muulla tavalla siten, että valtuutetulla olisi mahdollisuus varautua osallistumaan tuomioistuimen kyseiseen istuntoon. Läsnäolo-oikeus tulisi turvatuksi valtuutetulle tuomioistuinkäsittelystä kohtuullisessa ajassa tehtävällä ilmoituksella. Tiedusteluviranomaisten ilmoitusvelvollisuuksista säädettäisiin poliisilain 5 a luvun 61 §:ssä, tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa annettavan lain 26 §:ssä ja sotilastiedustelusta annettavan lain 105 §:ssä. Näissä säädetään muun muassa velvollisuudesta antaa tiedusteluvaltuutetulle tieto tiedustelumenetelmää koskevasta tuomioistuinluvasta. Siviili- ja sotilastiedusteluviranomaisten velvollisuudesta antaa tiedusteluvaltuutetulle tieto lupaistunnon ajankohdasta ei ole kuitenkaan mainittu edellä mainituissa siviili- ja sotilastiedustelulakiehdotuksissa. Tällaisten säännösten lisäämistarvetta on mahdollista arvioida kyseisten esitysten eduskuntakäsittelyssä. Oikeusministeriö ei näe estettä mainitun seikan velvoittavalle sääntelylle. Tällaiset säännökset olisi sijoitettava siviili- ja sotilastiedustelulakeihin.

Muutoksenhakuoikeus käräjäoikeuden lupapäätöksistä

Oikeusasiamies, Asianajajaliitto ja professori Melander esittivät, että tiedusteluvaltuutetulle tulisi säätää oikeus kannella käräjäoikeuden päätöksistä hovioikeuteen. Oikeusasiamiehen näkemyksen mukaan tiedusteluvaltuutetulla tulisi olla oikeus kannella myös 15 §:n 2 momentin nojalla annetusta päätöksestä. Amnesty katsoi, että yleistä etua ja yksityisyyden suojaa ajavalle asiamiehelle, mahdollisesti tiedusteluvaltuutetulle, tulisi antaa oikeus valittaa lupapäätöksestä.

Poliisilain 5 a luvun 35 §:n 6 momentissa, tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa annettavan lain 8 §:ssä ja sotilastiedustelusta annettavan lain 113 §:n 6 momentissa säädettäisiin, että tiedustelumenetelmää koskevaan lupapäätökseen ei saisi hakea muutosta valittamalla. Päätöksestä saisi kuitenkin ilman määräaikaa kannella Helsingin hovioikeuteen. Mainittujen säännösten muotoilu ei näyttäisi asettavan estettä sille, etteikö myös tiedusteluvaltuutettu voisi tehdä mainittua kantelua.

Ehdotuksen mukaan tiedustelumenetelmän keskeyttämis- tai lopettamismääräystä koskevaan tuomioistuimen päätökseen ei saisi hakea muutosta valittamalla. Muutoksenhakukielto vastaisi nykyistä sääntelyä pakkokeinojen muutoksenhakukielloista sekä ehdotettuja, tiedustelumenetelmien tuomioistuinlupia koskevia muutoksenhakukieltoja. Lakiehdotus ei myöskään sisällä säännöstä kantelumahdollisuudesta. Kantelu lisäisi tiedustelumenetelmällä saatavasta salassa pidettävästä tiedosta tietoisten ihmisten lukumäärää sekä riskiä tiedonhankinnan ja siihen osallistuvien paljastumisesta. Tiedustelun keskeyttämis- ja lopettamistilanteissa tällä seikalla voi olla vielä suurempi merkitys kuin lupamenettelyssä. Mikäli tiedustelumenetelmän käyttöön tai sitä koskevaan lupaan liittyvissä olosuhteissa olisi tapahtunut muutoksia, tiedusteluviranomainen voisi hakea tuomioistuimessa uutta tiedustelulupaa. Kanteluoikeuden puuttumisesta ei myöskään aiheutuisi välittömästi yksilön oikeusturvaa heikentäviä vaikutuksia. Ei ole kuitenkaan estettä säätää tiedusteluvaltuutetun kantelumahdollisuudesta keskeyttämis- tai lopettamismääräyksiä koskevista tuomioistuinpäätöksistä.

Tiedustelumenetelmän käytön keskeyttäminen tai lopettaminen

Amnestyn näkemyksen mukaan tiedusteluvaltuutetun oikeus keskeyttää tai lopettaa tiedustelumenetelmän käyttö ei saisi rajoittua ainoastaan niihin tilanteisiin, joissa on toimittu olennaisesti lainvastaisesti. Poliisihallitus toi puolestaan esille, että lakiehdotuksen 15 § mahdollistaa tiedusteluvaltuutetun keskeyttää tai lopettaa tiedustelumenetelmän käytön kuulematta tiedustelua suorittavaa viranomaista. Poliisihallitus esitti, että pykälään tulisi lisätä seuraavan suuntainen lause: ”ennen 1 ja 2 momentissa tarkoitetun määräyksen antamista, tulee asianomaiselle tiedusteluviranomaiselle varata mahdollisuus lausua käsityksensä asiasta.”

Lakiehdotuksen 15 §:n mukainen keskeyttämis- ja lopettamistoimivaltuus olisi poikkeava toimivaltuus laillisuusvalvonnassa. Tämän toimivaltuuden käytöllä voisi olla merkittävät seuraamukset tiedusteluoperaation kannalta. Näin ollen ei olisi asianmukaista, että kynnys tällaisen toimivaltuuden käyttöön olisi matala. Muissa kuin olennaisesti lainvastaisissa tilanteissa tiedusteluvaltuutetulla olisi mahdollista puuttua tiedusteluviranomaisten laiminlyönteihin keskeyttämis- ja lopettamismääräystä vähäisemmillä toimivaltuuksilla, esimerkiksi huomautuksilla.

Ehdotuksen 13 §:ään sisältyy yleinen säännös kuulemisvelvoitteesta osana tiedusteluvaltuutetun päätöksentekomenettelyä. Keskeyttämis- tai lopettamismääräystä koskevissa tilanteissa voi olla kyse asetelmasta, jossa toiminta on keskeytettävä tai lopettava välittömästi perus- ja ihmisoikeussuojan vuoksi. Tällaisissa tilanteissa valtuutetun päätöksentekomenettelyä ei olisi asianmukaista sitoa muodolliseen kuulemispakkoon. Keskeyttämis- tai lopettamismääräystä koskevan 15 §:n yksityiskohtaisten perustelujen mukaan määräyksen antamista harkitessaan tiedusteluvaltuutettu olisi yhteydessä tiedusteluviranomaiseen.

Esitutkinnasta päättävälle viranomaiselle ilmoittaminen

Pääesikunta (19.10.2018) ja valtakunnansyyttäjänvirasto (24.10.2018) toivat esille, että tiedusteluvaltuutetulle on jätetty varsin huomattavaa harkintavaltaa sen suhteen, milloin hän katsoo tarpeelliseksi ilmoittaa asian esitutkinnasta päättävälle viranomaiselle. Valtakunnansyyttäjänviraston mielestä lainsäädäntö ei saisi johtaa siihen, että tiedusteluvaltuutettu suorittaisi käytännössä syytä epäillä -kynnyksen harkintaa ja ilmoittaisi tämän pohjalta asiat esitutkintaan. Virasto pitää tärkeänä, että tapaukset, joissa esitutkinnan käynnistäminen voisi edes periaatteessa tulla kyseeseen, tulisivat riittävän kattavasti esitutkinnan toimittamisesta päättävän viranomaisen harkittaviksi. Lisäksi laissa tulisi olla velvoittava säännös esimerkiksi tiedustelutoiminnan keskeyttämis- ja lopettamistapausten ilmoittamisesta esitutkintaan. Pääesikunta huomautti puolestaan, että muussa yhteiskunnassa varsin vähäisenäkin pidettävä tapahtuma voi puolustusvoimissa tutkittavien sotilasrikosten osalta täyttää esimerkiksi rikoslain 45 luvun 1–4 §:n mukaisen palvelusrikoksen tunnusmerkistön. Ilmoittamiskynnys ei näin ollen sotilastiedustelun toimijoita koskien saa muodostua tarpeettoman korkeaksi.

Valtakunnansyyttäjänviraston mielestä laillisuusvalvonnan kohdetta ei tulisi kuulla silloin, kun asia ilmoitettaisiin esitutkinnan toimittamisesta päättävälle viranomaiselle, koska tutkinnanjohtajan tehtäviin kuuluu sen arvioiminen, mitä tietoja tutkinnan kohteelle voidaan antaa ja missä vaiheessa.

Valtakunnansyyttäjänvirasto nosti esille myös sen, että tiedustelumenetelmien käytön laillisuusvalvonta ja niiden käyttöön kohdistuva mahdollinen rikosprosessi edellyttää, että tutkinnassa on käytettävissä tarvittava aineisto. Tätä voitaisiin viraston mukaan turvata esimerkiksi siten, että tiedusteluvaltuutetulla olisi mahdollisuus antaa tiedustelutietojen säilyttämismääräys valvontatoimenpiteiden tai rikosprosessin suorittamista varten. Vaihtoehtoisesti tulisi järjestää jokin muu tapa, jolla tiedot säilyisivät tiedustelumenetelmien käytön valvontaa varten.

Lakiehdotuksella ei muutettaisi esitutkinnan toimittamisesta päättävien viranomaisten harkintavaltaa ja toimivaltuuksia. Näillä viranomaisilla olisi harkintavalta sen suhteen, onko esitutkintakynnys ylittynyt ja esitutkinta toimitettava. Valtuutettu ei itse olisi esitutkinnan toimittamisesta päättävä viranomainen eikä hänellä olisi tutkinnan aikana syyttäjän asemaa. Säännös poikkeaisi siten

tältä osin eduskunnan oikeusasiamiehelle ja valtioneuvoston oikeuskanslerille kuuluvasta oikeudesta määrätä suoritettavaksi poliisilain mukainen poliisitutkinta tai esitutkintalain mukainen esitutkinta tutkittavanaan olevan asian selvittämiseksi.

Tiedusteluvaltuutetun tiedonhankinnassa ei ole vastaavan kaltaista loppulausunnon antamismahdollisuutta kuin esimerkiksi esitutkinnassa. Tämän vuoksi lakiehdotuksen 13 §:ään on kirjattu kuulemisperiaate, vaikkakin kuulemisvelvollisuus seuraa jo yleisistä hyvän hallinnon periaatteista. Tiedusteluvaltuutettu hankkisi kuulemisen avulla käsiteltävänään olevan asian ratkaisemiseksi tarpeellisia tietoja ja selvityksiä. Säännös vastaisi pääosiltaan sitä, mitä valvottavan kuulemisesta on säädetty eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 9 §:ssä ja valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 5 §:ssä. Tiedusteluvaltuutetun kuulemisvelvollisuus ei poistaisi sitä, että kuultua tahoa voitaisiin kuulla uudelleen esimerkiksi esitutkintaan ilmoittamisen tai esitutkinnan yhteydessä.

Lakiehdotuksen 15 §:n 5 momentin yksityiskohtaisissa perusteluissa on todettu, että tiedusteluvaltuutettu ei voisi määrätä tiedustelutietoja hävitettäviksi, jos hän ilmoittaisi asian esitutkintaan. Poliisilain 5 a luvussa, tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa annettavassa laissa ja sotilastiedustelusta annettavassa laissa säädettäisiin tiedustelumenetelmällä saatujen tietojen hävittämisestä. Viestien ja tietojen hävittämisestä ei seuraisi, että asiasta ei jäisi mitään merkintöjä asiakirjoihin. Laillisuusvalvonnan toteuttamisen ja oikeusturvan toteutumisen vuoksi olisi välttämätöntä, että jokainen hävitystapahtuma ja sen peruste dokumentoitaisiin riittävällä tavalla. Siitä, millä tavalla ja tarkkuudella viestien ja tietojen hävittäminen kirjattaisiin, säädettäisiin poliisilain 5 a luvun 62 §:n, tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa annettavan lain 27 §:n ja sotilastiedustelusta annettavan lain 115 §:n mukaan valtioneuvoston asetuksella. Näin ollen tiedusteluvaltuutetulle ei ole katsottu olevan välttämätöntä säätää toimivaltaa antaa tiedustelutietojen säilyttämismääräyksiä laillisuusvalvontatoimenpiteiden suorittamiseksi. Mainitusta seikasta ei ole kuitenkaan estettä säätää tiedustelutoiminnan valvonnasta annettavan lain 15 §:n 5 momentin yhteydessä.

Tiedusteluvaltuutetun vuosikertomuksen julkinen osa

Tarkastusvaliokunta piti tärkeänä, että tiedustelutoiminnasta esitetään myös julkisia tietoja. Tällaisia voisivat olla valiokunnan mielestä erilaiset tilastot ja tiedot siitä, kuinka laajoihin henkilöryhmiin tai data- ja viestimääriin on myönnetty tiedustelulupia. Valiokunnan näkemyksen mukaan julkinen tieto varmistaisi tiedustelun toteutumisen lakien tarkoittamalla tavalla rajattuna ja poistaisi samalla epäilyjä massavalvonnasta. Myös EK lausui pitävänsä tärkeänä, että tiedusteluvaltuutetun vuosikertomuksesta on saatavilla myös kattava julkinen versio. Effin mielestä tiedusteluvaltuutetun kertomuksen julkinen osuuden sisältö pitäisi määritellä tarkemmin, jotta riittävä avoimuus voidaan turvata.

Valtuutetun vuosikertomuksen julkisen osan sisältöä on avattu lakiehdotuksen 19 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa. Vuosikertomus ja sen käsittely olisi olennainen osa tiedusteluvalvontavaliokunnan ja tiedusteluvaltuutetun välistä yhteydenpitoa. Vuosikertomuksen sisällön muotoutumisessa olisi kyse vuoropuhelusta parlamentaarisen valvonnan ja tiedusteluvaltuutetun harjoittaman laillisuusvalvonnan välillä. Näin ollen kyseessä ei olisi lainsäädännöllä täysin haltuun otettavasta asiasta. Tiedustelutoiminnan parlamentaarinen valvonta ohjaisi osaltaan sitä, mitä tietoa vuosikertomuksen julkiseen osaan on tarkoituksenmukaista sisällyttää.

Eduskunnan työjärjestykseen ehdotettu salassapitosääntely (PNE 1/2018 vp)

Hallintovaliokunta on pyytänyt oikeusministeriötä arvioimaan puhemiesneuvoston ehdotuksessa 1/2018 vp eduskunnan työjärjestyksessä säädettäväksi esitettyä eduskunnan valiokuntia koskevaa salassapitosääntelyä.

Puhemiesneuvoston ehdotuksen perusteluista ei käy ilmi, miksi eduskunnan työjärjestykseen esitettävään uuteen 43 c §:ään ei sisällytettäisi vastaavanlaista säännöstä kuin julkisuuslain 23 §:n 1 momentissa. Julkisuuslain mukaan vaitiolovelvollisuuden piiriin kuuluvaa tietoa ei saa paljastaa senkään jälkeen, kun kyseinen toiminta tai tehtävän hoitaminen viranomaisen lukuun on päättynyt. Tällaisen säännöksen lisäämistä ehdotettuun eduskunnan työjärjestyksen 43 c §:ään olisi ehkä perusteltua vielä selvittää. Oikeusministeriö katsoo, että puhemiesneuvoston ehdotukset eduskunnan työjärjestyksen 43 a, b ja c §:n osalta ovat muilta osin asianmukaisia.